

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 50 kr. in za četrt leta 80 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (insertate) vzprejemlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 13. novembra 1891.

Sedanji politični položaj in Slovenci.

IV.

Popolnoma napačno je mišljenje nekaterih politikov, da bi se s tem, da se napravi spravo mej Čehi in Nemci v deželah češke krone Čehi za zmirom odrekli zgodovinskemu pravu svojemu. Sprava nema s tem pravom nič opraviti. Položaj bi po skleneni spravi v tem oziru gotovo ne bil slabši nego je sedaj. Za vresničenje češkega prava je treba dovoljenja državnega zbora in dotičnih deželnih zborov. Brez tega pa ne pojde, naj vlada na Dunaju kjer koli, naj imajo na Češkem politično vodstvo v rokah Nemci ali pa Čehi.

Zahtevanje, da bi krona sama brez dovoljenja postavodajnih zastopov dala češki kraljevini stara prava, se nam pri sedanjih razmerah zdi čudno. Mi ne bomo razpravljali, v koliko bi se tako postopanje dalo zgodovinski opravičiti. Stvar se lahko ozira z več stališč. Vsak zgodovinar s svojega stališča večkrat lahko dokaže to ali ono, kakor mu ravno ugaja. Vse take razprave pa niso drugo nego akademično vrednost. Za praktičnega politika pa imajo veljavo le obstoječe faktične razmere in pa vladajoče narodno mnenje. Vsako politično pravo ima tako dolgo nekaj vrednosti, dokler je narodno mnenje zanj, ko bi pa narodno mnenje je zavrglo, je pa nikdo ne oživi.

Ozirati se nam je pred vsem na to, da vsi narodi avstrijske države sedaj priznavajo ustavo, ne izvzimi Čehov. Od kar so na Dunaju v državnem zboru, so pa na stališču ustave, naj že tudi dajo kako izjavo, da se s tem ne odrečejo svojim državnopravnim pravicam. Ustavno življenje se je tako močno ukoreninilo, da bi se javalne še našel kak minister, ki bi ustavno sistiral, kakor jo je o svojem času Belkredi. Če pa naša ustava velja, se pa tudi more le ustavnim potom premeniti. Rečimo, da bi krona kar izjavila, da se sedanja ustava razveljavi, ker se ne strinja s prejšnjimi zgodovinskimi pravicami, in obnovi češko državno pravo. Mari bi s tem krona ne rekla, da je državni zbor bil nepostaven, da je torej vse

nepostavno, kar je sklenil. Mari bi se s tem ne omajalo nekako vsepravno razmerje v državi in napravila zmešnjava. Kdor torej zahteva obnovljenje češkega državnega prava na ta način, zahteva nekaj nemogočega.

Omenili smo že, da pravo, dokler se javno mnenje zanj zanima, ni še mrtvo. Češki narod je pa za svoje zgodovinsko pravo navdušen in zatorej lahko rečemo, da je tudi dolžnost njegovih zastopnikov v postavodajnih zborih, da delujejo za obnovljenje tega prava. Ker se pa ta stvar drugače ne da doseči, kakor ustavnim putem, morajo tudi to doseči skušati po ustavnem potu. Sedaj položaj za to ni ugoden, ali dolžnost narodnih zastopnikov je, delati na to, da se položaj ugodno zasučje. Ne gre se izgovarjati, sedaj ne moremo nič doseči, ker ni vlada nam tako naklonjena, kakor je bila Hohenwartova ali Potočkega. Resen mož se s takim ne izgovarja. Sicer bi pa danes tudi Potočkega ali Hohenwartova vlada ne mogla se postaviti na isto stališče, kakor pred dvajsetimi leti. Dvajset let se ne da izbrisati iz zgodovinskega teka, kolo zgodovine se ne da nazaj zasukati. Zastonj je zdihovati po prejšnjih ugodnih časih.

Kakor sedaj stvari stoje, je gotovo, da bi propal vsak predlog, ki bi se stavil za obnovljenje češkega državnega prava. Nemci tudi Čehom ne zaupajo, da bi njih narodnih pravic pozneje ne kratili, ko bi dobili moč v roke. Nemci sodijo druge po sebi. Kakor sami v več krajih zatirajo Slovane, tako bi tudi pozneje Čehi Nemce. V koliko je njih bojazen opravičena, danes ne moremo reči. Zameriti se jim pa ne more, če so oprezni. Na slovansko dobrotljivost se tudi ni ravno zanašati, ko se vidi, da Slovan zatira celo Slovana, zakaj bi pa Nemca ne. Rusi zatirajo Poljake, Poljaki Rusine in Hrvatje tudi s Srbi baš rahlo ne postopajo. Brez Nemcev se pa potrebne večine ne dobi in se zatorej v tej stvari morajo vedno jemati v poštev. Zaradi tega se pa nam ne zdi pametno, da tisti, ki se navdušujejo za češko zgodovinsko pravo, semtertja propovedujejo sovraštvo proti Nemcem, dočim bi morali na vse načine na to delati, da dobe Nemce za svoje namene.

Ko bi se na Češkem, Moravskem in v Šleziji naredila sprava na pametnih podlagah, bi se sovraštvo mej obema narodoma manjšati jelo, posebno če bi še politični vodje delali za pomirjenje. V nekaterih desetletjih bi se pa napravile prav zmirne razmere. Nemci bi videli, da so jim s potrebnimi postavnimi naredbami že zagotovljene narodne pravice tako, da jim Čehi škodovati ne morejo, ko bi tudi hoteli, Čehi bi pa videli ravno isto. V gospodarskih zadevah bi lepo mirno delovali in bi se obciji prepričali, da nič ne ovira njih mirnega ravnanja. Ko bi se tako duhovi pomirili, bil bi pravi čas, da se začno pogajanje za obnovljenje starih zgodovinskih pravic. Pri taci razmerah bi se Nemci nič več ne pomišljali dovoliti Cehom, kar žele, vsaj bi videli, da tudi njim ne bode v škodo, če se z obnovljenjem starih pravic povekša upliv dežel češke krone, da, imeli bodo celo še koristi, ker se bode narodno gospodarstvo lepše razvijalo pod obširno deželno avtonomijo.

Zaradi tega pa lahko rečemo, da bi baš sprava bila prvi korak k obnovljenju starih čeških zgodovinskih pravic. Sedanja vlada sama je Čehom hotela v tej stvari pogladiti pot s tem, da je sklicala dunajske konference. Mi s tem ne rečemo, da je vlada to storilo le iz ljubezni do Čehov, temveč storila je to tudi iz drugih vzrokov, kakor smo že pojasnili. Pa bodi temu kakor koli; Čehom je bila dana lepa priložnost, da kaj store za obnovljenje čeških zgodovinskih pravic. Žal, da češki politiki niso znali porabiti ugodne prilike. Tukaj se je zares pokazala resničnost nemškega izreka: „Ein grosser Moment fand ein kleines Geschlecht.“ Ko je bila dolžnost vseh politikov v deželi, da vse sile napno, da se napravi mir v deželi in tako pogladi pot za bodoče veliko in pomenljivo delovanje, so se pa začeli Mlado- in Staročehi ravsati mej seboj, in prvi so jeli hude agitacije mej narodom, kateri so jako vznemirili. S tem so pa preprečili vsako vspešno delovanje.

Po drugem potu pa Čehi ne bodo prišli do svojih zgodovinskih pravic, zato pa bode še kdaj narod češki hudo obsojal sedanje politike, če tudi jim danes slavo poje.

Družba sv. Cirila in Metoda na Koroškem.

Slovenski poslanci so izročili dne 10. t. m. poslanski zbornici naslednjo interpelacijo, katero je konservativni klub odobril in so jo poleg naših poslancev podpisale tudi druge skupine konservativnega kluba:

Interpelacija

poslanca Kluna, dr. Ferjančiča in tovarišev na Nj. ekscelenco gospoda ministerskega predsednika, kot voditelja notranjega ministerstva.

Za Ziljsko dolino in župnijo Vrata na Koroškem ustanovljena podružnica družbe sv. Cirila in Metoda, ki ima namen pospeševati slovensko šolstvo, je hotela dne 11. oktobra t. l. na Bistrici imeti shod z naslednjim vspešdom: 1. Pozdrav predsednikov; 2. govor o

zapuščinah; 3. Deklamacija; 4. petje; 5. slučajni govori in predlogi; 6. prosta zabava.

Pred zborovanjem pride okrajni komisar doktor Klebl iz Beljaka in prepove vse govore, ki se strogo ne tičejo šole, kakor tudi deklamacijo in petje, ob ednem zapreti, da se bode z vso strogostjo zakona postopalo proti onim, ki bi nasprotno delali.

Dne 25. oktobra t. l. je imela beljaška podružnica enak shod v Ledenicah z naslednjim vspešdom: 1. Pozdrav načelnikov; 2. poučni govor; 3. deklamacije; 4. „Svoji k svojim“ (prizor iz kmečkega življenja, spisal dr. Vošnjak); 5. slučajni nasvèti; 6. prosta zabava.

Dne 24. oktobra, torej dan pred napovedanim shodom je podružnični načelnik, ki je prav pravilno in ob pravem času naznanil shod okrajnemu glavarstvu v Beljaku, dobil dopis od tega, v katerem se zaukazuje, da se morajo črtati iz vspešdoma vse točke izvzemši prvo in peto.

Zaradi kratkega časa se ni mogel odpovedati shod, ki je bil že napovedan po časnikih. Tako je dne 25. oktobra prišlo veliko število udeležencev, ki pa niso bili zadovoljni s prvo in peto točko, temveč so rajši opustili shod. Ker je tudi k temu zborovanju prišel okrajni komisar dr. Klebl, izjavili so mu navzoči, da je prepoved 2., 3., 4. in 6. točke popolnoma neopravičena in neutemeljena v društvenem zakonu, in ker se je dr. Klebl v opravičenje c. kr. okrajnega glavarstva skliceval na višje kroge kot ukaz od zgoraj, nastala je med navzočimi velika nevolja in razburjenost, katera je bila tem umevnejša, ker so bili drugod enaki shodi družbe sv. Cirila in Metoda brez ovire, kakor n. pr. dne 11. oktobra t. l. pliberške podružnice, dne 18. oktobra t. l. podružnice za Kotmarovas, dne 25. oktobra t. l. v Medgorjah itd.

Z ozirom na to, da so družbi sv. Cirila in Metoda po § 3. od notranjega ministerstva dne 5. aprila 1885 potrjenih društvenih pravil in po § 3. lit. d) veljavnih podružničnih pravil dovoljeni shodi s predavanji, deklamacijami, petjem, gledališkimi predstavami in prostimi zabavami; z ozirom na to, da po § 21. društvenega zakona z dne 15. novembra 1867 drž. zak. št. 134, more oblastvo le tedaj prepovedati ali zaključiti shod, če je bil prirejen proti določbam društvenega zakona, oziroma če se na shodu samem vrše protizakoniti dogodki, če se obravnavajo stvari, ki so izven kroga pravil ali če se shod kaže nevaren javnemu redu, kar tu ni bilo; in končno z ozirom na to, da more nejednako izvrševanje pravice shajanja in zborovanja le zmanjšati ogled oblastev pri prebivalstvu, vprašajo podpisani Nj. ekscelenco:

1. Ali so Nj. ekscelenci znani navedeni dogodki, s katerimi se je družbi sv. Cirila in Metoda kratila društvena pravica?

2. Ali se je to kratenje v resnici vršilo na višje povelje, na miglje od zgoraj, kakor je trdil dotični c. kr. okr. komisar?